

Veenborg en Hooghout

Bij „De Librije” zal tegen de Kerstdagen verschijnen het boek „Rond Veenborg en Hooghout - kleine historie van Hoogezand en Sappemeer”, geschreven door de in deze regio zeer bekende heer J.J. Smedes. Via een stukje geschiedenis - van moor tot veenkolonie wordt een beschrijving gegeven van de verschillende hofsteden/veenbergen. Aparte hoofdstukken worden gewijd aan de landbouw, handel, nijverheid en niet te vergeten het verkeer te water. Vanzelfsprekend wordt ruim aandacht geschonken aan de hooghoutjes in het hoofdstuk: De hooghoutjes verdwijnen- De Hooghoudts blijven. Aan de buitendorpen Kropswolde, Wolfsbarge, Westerbroek, Waterhuizen, Foxhol en Kielwindeweer wordt ook de nodige aandacht besteedt. Het boek bevat verder nog zeer interessante gegevens o.a. over de plaatselijke kunstenaars, de Heveafabriek, de tuinbouw enz. Tot verschijning kan het boek worden besteld tegen de voorintekeningprijs van f 27,50. Daarna gaat het f 32,50 kosten. Bij „De Librije” zijn drukproeven ter inzage.

H.S. 20-12-84

J.J.Smedes Rond Veenborg en Hooghout *Kleine historie van Hoogezand en Sappemeer*

„De Librije” Hoogezand-Sappemeer

Friezen waren ver vooruit

Kleine historie van Hoogezand-Sappemeer

„Rond Veenborg en Hooghout” kleine historie van Hoogezand-Sappemeer is de titel van het boek dat werd geschreven door de heer J.J. Smedes, 't Harde 15 in Haren. Geen officiële geschiedschrijving, maar wel een luchtige, speelse en toch boeiende beschrijving van een ontdekkingsreis door de historie van de huidige gemeente Hoogezand-Sappemeer”, schrijft burgemeester A.M. Amerika in zijn voorwoord in het boek. „Twintig veenborgen en hun bewoners, die indertijd aan de veenkolonie een belangrijk aanzien hebben gegeven, worden in het dagelijks leven van toen geschetst en de schrijver heeft niet geschroomd van de toen bestaande misstanden te verhalen”.

Eens vormde het oostelijke deel van Groningen en Drenthe vanaf de Hondsrug een zich diep naar het oosten uitstrekkend veenmoeras. Het grootste hoogveengebied van Europa, dat het Bourtangere Moer werd genoemd. De Romeinse geschiedschrijver Tacitus noemde het een „Veenmoeras dat niet te betreden en het water niet te bevaren was”. Later zou blijken dat het hier ging om 55.000 hectare turf, het bruine goud van de Veenkoloniëen. Turfgravers uit de stad Groningen ontdekten het gebied en voeren met hun schepen naar Kropswolde waar ze zich later vestigden. Men groef waar dit het beste mogelijk was zonder systeem en de Friezen waren eigenlijk al veen verder gevorderd met hun ontginning. De eerste veenkolonie was hier Heerenveen, dat werd aangelegd op een kruispunt van turfafvoerkanalen. In de provincie Groningen begon de vererving pas in het jaar 1599, toen een groep van Friese ontginners onder leiding van Feiko

A. Clock de ontginning van de Pekel A's aanving. In het jaar 1631 gaf de stad Groningen toestemming tot het ontginnen van de venen rond Hoogezand-Sappemeer en werd het Winkelhoeksterdiep en de hoofdvaart door Kalkwijk gegraven samen met een aantal zijwijken voor de afvoer van turf. De turf werd gebruikt voor het stokerij van de kalkovens aan de Kalkwijk. De gronden moesten na afgraving „toegemaakt” worden, tot dalgrond voor de landbouw.

Vreemdelingen

Ook toen kende men blijkbaar in de omringende landen werkloosheid en de veenarbeiders kwamen zowel uit het Oldambt als uit Duitsland en Zwitserland. De hervormde kerk speelde de eerste viool en zag in andere gezindten een ondermijning van haar gezag. Maar ook waren er een aantal doopsgezinden en Sappemeer kende zelfs een „Waterlandse” doopsgezinde gemeente. De vervolging van doopsgezinden in Zwitserland leidde er toe dat er zich een aantal Zwitsers in Sappemeer vestigden die daar geholpen door hun geloofsgenoten sober leefden.

Het leven was hard en rauw en er moesten lange dagen worden gemaakt. Door het afgraven van het veen ontstond er eigenlijk een kanalenstelsel dat uniek is in de wereld. De turf moest per schip worden afgevoerd en langs de oevers van de kanalen vestigden zich lieden die datgene verkochten wat de schippers nodig hadden en zo ontstonden eigenlijk de Veenkoloniën

„Hoogezand-Sappemeer is eens ongelooflijk mooi geweest”, schrijft de heer Smedes in zijn boek. Met

prachtige parken omgeven gebouwen, ter weerszijden van het Winschoterdiep die ook wel Veenborgen genoemd werden. Het beeld van het hele gebied van Hoogezand tot de Pekela's wordt beheerst door scheepvaart en scheepsbouw en niet te vergeten de landbouw.

Het gebied kenmerkte zich door varende schepen voortgedreven door de wind of getrokken door de schipper. Scheepswerven vestigden zich hier en de smeden, scheepstimmerlieden en touwslagers verdienden hun brood. Maar ook de bakker en de slager en de kruidenier vestigden zich. De brandstof die gebruikt werd lag immers voor het grijpen. Hoogoprijzende koren - boekweit olie - kalkmolens gaven aan dat er hier werk aan de winkel was. Maar ook vielen er soms prachtige one man shows waar te nemen van een dronken scheepsjager. Dat dit niet altijd door iedereen werd gewaardeerd bleek vaak als het uitdraaide op vechtpartijen waarbij klompen en riemen als wapens werden gebruikt.

Handel en industrie

De handel en industrie vormen nog steeds de peilers van de Veenkoloniën. Het gelukte de schrijver van het boek

„Kleine historie van Hoogezand Sappemeer”, een beschrijving te geven van het ontstaan van de Veenkoloniën. De tand des tijds knaagde er veel en onzorgvuldig aan en juist daar om moet het boek als waardevol worden gezien. Bij het lezen van het boek komt men een aantal namen tegen die men nu nog vindt als straatnamen of als namen van gebouwen. In de maatschappij van de negentiende eeuw werd de stem van de vrouw niet gehoord. Zij had tot taak huisvrouw en moeder te zijn en de gestalte van Dr. Aletta Jacobs, schreef in dit beeld geschiedenis.

„De totstandkoming van dit boek dat ik een Sint-Janslot mag noemen heeft mij veel vreugde geschonken wegens de spontane medewerking die ik van alle kanten heb mogen ontvangen” meent de schrijver in zijn naschrift in het boek. „Het werd voor de volle honderd procent een plaatselijke aangelegenheid en dat doet mij deugd”.

Eigenlijk een boek dat in geen enkele boekenkast in de Veenkoloniën mag ontbreken, verlicht met fraaie illustraties en foto's schetst het de historie van Hoogezand-Sappemeer.

Het boek is verkrijgbaar bij boekhandel „De Librije”.